

retiskt fotarbete, utan snarare på de metodologiska och begreppsliga problem som diskuterats ovan.

De teoretiska diskussionerna tillmätts emellertid inget egenvärde. Här i ligger enligt min bedömning en annan klar förtjänst. Lindgren är praktiskt inriktad: ambitionen är inte att förse världen med ytterligare en uppsättning abstrakta spekulationer, utan att mejsla fram verktyg som faktiskt kan provas empiriskt. Till det mest intressanta i avhandlingen hör, som nämnts ovan, hennes innovativa konstruktion av variabeln "press". Fortsatt forskning kring beslutsfattande i kriser kan utvisa hur användbar denna nykonstruktion är, men de goda resultaten i den här undersökningen verkar lovande.

Flera av operationaliseringsdiskussionerna kring såväl ledarens inflytande som styrningen av beslutsprocessen framstår även de som välgjorda. Mitt intryck är att de problem som finns med utformningen av dessa hypoteser till viss del beror på begränsningar hos det empiriska materialet. Så förefaller till exempel vara fallet med ledarens styrning av interaktionen i beslutsprocessen. För att verkligen komma åt den typ av manipulationer som författaren är ute efter så krävs förmodligen en annan typ av empiriskt material, framför allt kvalitativa intervjuer med personer som själva varit inblandade i beslutsprocessen.

Frånvaron av sådana intervjuer skulle således kunna anföras som något negativt för undersökningen som helhet. Men författaren har här valt en annan väg, och givet detta så framstår ändå avhandlingens empiriska inslag som en avsevärd prestation. Det är svårt att inte låta sig imponeras av den synnerligen detaljrika beskrivningen av de aktuella händelseförloppen. Andra forskare som studerat de här fallen har förlitat sig på en mer översiktlig empiri. Lindgrens avhandling utgör således den mest grundliga och systematiska framställningen av beslutsgången kring U-137 och valutakrisen 1992 som finns idag.

Jakob Gustavsson

Referenser

- Allison, G T, 1971. *Essence of Decision. Explaining the Cuban Missile Crisis*. Harper Collins Publishers.
Hermann, C F, 1990. "Changing Course: When Governments choose to Redirect Foreign Policy", i *International Studies Quarterly*, 34:1, 3–21.

STIG HADENIUS: *Dagens Nyheters historia. Tidningen och makten 1864-2000*. Stockholm 2002: Bokförlaget DN.

I den svenska tidningsvärlden är Dagens Nyheter det företag som genom åren har satsat hårdast på att utforska sin egen historia. Om man bortser från ett antal jubileumsnummer – som man inte bör bortse från – kan man dela in DN-litteraturen i två grupper.

Den en gruppen präglas av mer eller mindre memoarbetonade bidrag från pensionerade eller alltför verksamma DN-anställda, ingalunda enbart journalister. Som exempel från senare år kan man nämna två volymer, ombesörjda av de framstående reporterna Karl-Anders Adrup och Bengt Nordell.

Den andra gruppen består av forskningsbaserade arbeten om betydelsefulla personer eller perioder i tidningens historia. Från senare årtionden kan man här peka på bidrag av två välkända historiker, Jarl Torbacke och Alf W. Johansson. De har skrivit om perioderna 1922–46 respektive 1946–52. I samma kategori föreligger sedan någon tid ett omfattande arbete av den statsvetenskaplige pressforskaren Stig Hadenius.

Bokens titel antyder, att Hadenius har haft ett dubbelt syfte, vilket kortfattat utreds i förordet. För det första har han velat sammanfatta DN:s historia från starten 1864 till 2000 – ett slags syntes, med andra ord. I denna framställning har det, för det andra, "funnits en strävan att ge underlag för de grundläggande frågeställningarna: Vad har Dagens Nyheter haft för makt och vilka har haft makten över DN?" (s. 11).

För en statsvetenskaplig läsare är det andra syftet, maktaspekten, särskilt intressant – samtidigt som denna aspekt ofrånkomligen är sammanväxt med utvecklingsaspekten.

Som alla statsvetare känner till, är maktstudier en mycket besvärlig forskningsgren. Vad är makt? Hur skall man definiera maktbegreppet för att kunna gå vidare till operationaliseringar? Vilka aktörer har man att räkna med? Skall man "frysa" enskilda fall och specialstudera dem, eller skall man försöka kartlägga strukturer och utvecklingsförlopp? Osv.

Någon inledande genomgång av dessa grundläggande frågor företar Hadenius inte – han ställer dem inte ens. Det är synd. Med hjälp av en sådan genomgång hade han kunnat strukturera *hela* framställningen bättre. Först i det sista kapitlet för han en del allmänna resonemang om makt och inflytande. Det är för litet och för sent.

I framställningen av DN:s utveckling sedan 1864 har Hadenius i huvudsak haft att lita till de här inledningsvis berörda föregångarna. Det innebär ingalunda, att han inte skulle ha några egentliga nyheter att komma med – tvärtom. Hadenius anlägger exempelvis genomgående ett bredare perspektiv på sitt studieobjekt än tidigare forskare. De inriktade sig främst, sitt uppdrag likmätigt, på avdelningarna för politik och, i viss mån, kultur i DN. Som goda exempel kan man nämna två avsnitt i Hadenius' bok: "Sporten i centrum" (s. 198–212) och "Samverkan och samhörighet" (s. 220–226).

I det sistnämnda avsnittet beskriver Hadenius med hjälp av de gamla läggan hur DN på 1930-talet skildrade och deltog i firandet av två nationella festligheter: riksdagsjubileet 1935 och Gustaf V:s 80-årsdag 1938.

När den "kungliga veckan" började (1938-06-12), publicerade tidningen en intervju med den gamle republikanen Z. Höglund (s), som bland annat meddelade, att han för dagen inte hade några republikanska tankar. Samma dag fanns det på första sidan en monarkistisk dikt, där andra strofen lød:

*Så gå på vår blågula mark,
som gullris och ärenpris fylla,
vårt lands demokrater att hylla
en vördnad och aktad monark.*

Det kunde ha varit Grönköpings Veckoblad, men det var alltså Dagens Nyheter.

Spänningar och konflikter mellan olika personer och grupper är ganska vanliga på större tidningar. Ofta har man att räkna med två falanger. Den första är den politiska ledningen med /den politiske/ chefredaktören i spetsen. Den andra är ägarna/styrelsen, ibland i förbund med direktörerna.

DN har inte varit något undantag i det här avseendet, tvärtom. Under andra världskriget exempelvis pågick en utdragen konflikt mellan å ena sidan chefredaktören Sten Dehlgren och politiske redaktören Leif Kihlberg och å andra sidan innehavarna av aktiemajoriteten, dvs. familjen Bonnier. Familjens ålderman Tor Bonnier var sedan 1940 styrelsens ordförande.

Konflikten gällde främst DN:s inställning till Hitler-Tyskland och till samlingsregeringens försiktiga, för att inte säga undfallande linje i de svensk-tyska relationerna. Ledande medlemmar av ägarfamiljen arbetade på olika sätt för att få till stånd en skärpning av DN:s hållning i båda avseendena. Den politiska ledningen stod dock fast, och ägaroffensiven misslyckades i stort sett. Konflikten kom emellertid att påverka valet av ny chefredaktör efter krigsslutet.

Inför pensioneringen av Dehlgren utgick man inom och utom DN allmänt från att Kihlberg skulle bli hans efterträdare. DN:s styrelse med Tor Bonnier i spetsen var av en annan mening: Kihlberg kunde inte komma ifråga; budet gick istället till den tidigare socialdemokraten och nyblivne liberalen Herbert Tingsten, professor i statskunskap vid Stockholms högskola.

Valet av Tingsten och maktspelet under hans chefredaktörstid är ett särskilt viktigt och intressant kapitel i boken, kanske det intressantaste. Hadenius' rubrik lyder: "Tingstens tid – och ägarnas 1946–1960." Kapitlet förtjänar en utförlig granskning.

Att Kihlberg ratades och Tingsten valdes hängde samman med flera omständigheter. En sådan har antydningssvis berörts ovan: Bonniers' ogillande av DN:s politiska linje under kriget. Utan att vara någon utpräglad "segerstedtare" – Torgny Segerstedt i Handelstidningen var samlingsregeringens fiende nr 1 – hade Tingsten i den socialdemokratiska tidskriften Tiden kritiserat inskränkningarna i tryckfriheten under kriget.

En annan omständighet var av mera personlig eller – som det numera heter – social art. Dehlgren hade tillämpat en stram och opersonlig ledarstil – i dubbel bemärkelse – på DN; inte för intet var han kommendörkapten i Flottans reserv. Det var nu inte Kihlberg, men inte heller han hade mycket av Tingstens gemyt och humor.

Viktigare var dock andra omständigheter. "Tingsten var utomordentligt kompetent inom sitt område", skriver Hadenius. Det är det minsta man kan säga. Man bör säga en hel del till.

Från 1930 och framåt skrev Tingsten en rad högklassiga arbeten om idéer och problem i den moderna demokratin – liksom i de totalitära diktaturena, främst Hitlers Tyskland och Stalins Ryssland. Om exempelvis *Demokratiens seger och kris* (1933) hade blivit översatt till engelska, hade boken sannolikt blivit kurslitteratur också vid utländska universitet.

Mot denna bakgrund kan man säga, att Tingsten som DN:s chefredaktör från 1946 var rätt man på rätt plats *vid rätt tidpunkt*. Demokratierna med Storbritannien och Förenta Staterna i spetsen hade just besekrat den tyska nazistdiktaturen. Vapenbrodem från kriget, den sovjetkommunistiska Stalin-diktaturen, var på väg att bli ett minst lika farligt hot. I denna kritiska situation fanns det gott om stoff för ledande artiklar i en liberal tidning.

Valet av Tingsten hängde slutligen samman med en annan omständighet av åsiktsmässig art. Liksom Tingsten var Tor Bonnier en skarp antikommunist. De båda var dessutom eniga också i många andra politiska frågor. Bonniers tredje hustru Jytte skrev så här i sina 1979 utgivna memoarer:

"Vilka frågor var Herbert Tingsten och Tor Bonnier eniga om och vilka var femtiotalets stora frågor? Vad hände under de år då Tor och Herbert nästan alltid var överens? Det kalla kriget. Atlantpakten. Marshallhjälpen. Avvecklingen av kolonierna. Israel. Sydafrika. Vilka ledande personligheter diskuterades? Amerikas presidenter. Foster Dulles, Dag Hammarskjöld, de Gaulle, Östen Undén, Gunnar Myrdal, Bertil Ohlin" (s.194).

Med hänsyftning på Israel hette det något längre fram så här:

"Det var alltså en punkt där vi alla fyra (paren Bonnier och Tingsten/TV) var överens. Likaså om rasismen i Sydafrika." Däremot hade Jytte B. vissa reservationer mot de båda herrarnas skarpa antisovjetism.

Åsiktsöverensstämmelsen mellan styrelseordföranden och chefredaktören gällde inte bara politiska ting utan också "djupa frågor" av filosofisk, livsåskådningsmässig art. I ett porträtt av Bonnier skrev Tingsten så här i tredje delen av sina memoarer:

"Hos de flesta av mina jämnåriga och äldre bekanta – utom några forskare och författare – fann jag vid denna tid inte mycket känsla för de enkla och stora tingen, Gud, kärleken och döden, som jag brukar säga... de var fängna i sin miljö, sitt arbete, sina ambitioner... Tor hade kvar en ungdomlig oro och iver... 'Die Stunde der Verzweiflung naht', sade han en gång plötsligt under en Djurgårdspromenad – det ger en antydning om samhörigheten" (s. 97 f).

De statsvetenskapliga maktforskarna brukar framhålla, att konflikter och kriser i relationerna mellan olika makthavare är en god utgångspunkt för studier i branschen. Låt oss här ta fasta på detta goda råd.

Hur skall man då lämpligen definiera maktbegreppet?

Schon Max Weber wusste; hör här: "Macht bedeutet jede Chance innerhalb einer sozialen Beziehung den eigenen Willen gegen Widerstreben durchzusetzen, gleichviel worauf diese Chance beruht" (Weber 1972 s. 28, Petersson 1987 s.10). Alltså – makt är att under motstånd genomdriva sin egen vilja.

Trots de nyss angivna gynnsamma omständigheterna vid starten förekom det under Tingstens tid akuta konflikter mellan chefredaktören och Bonniers under två perioder, början och slutet av 1950-talet.

Under den första perioden förekom det två eller snarare tre sådana konflikter. Alla tre finns utförligt redovisade i tredje delen av Tingstens memoarer; sidhänvisningarna nedan hänför sig till den. Två av dem hängde på sätt och vis samman; den gemensamma nämnaren var skogsäggande och skogsvinster.

Den första av dessa konflikter var främst av ekonomisk art. Våren 1949 hade Dagens Nyheter AB inköpt AB Billingfors-Långed, ett bruksföretag i skogsbranschen. Våren 1951 sålde DN företaget till Åhlén & Åkerlund, alltså till Bonniers. Vid försäljningen hade köpesumman inte höjts i förhållande till marknadsprisets stegring under de två gångna åren.

DN:s verkställande direktör Helge Heilborn var tveksam till affären, och DN:s revisorer hade vissa anmärkningar mot köpeavtalet. Tingsten, som hade deltagit i styrelsens beslut om försäljning, tog upp saken med Tor Bonnier och senare på nytt i styrelsen.

Konflikten avvecklades; "Bonniers gick med på en förändring av de ursprungliga försäljningsvillkoren, som styrelsen och revisorerna fann vara tillfredställande" (s.244 f). Chefredaktören triumferade alltså över styrelseordföranden.

Den andra konflikten var främst av politisk art. Som en följd av det 1950 utbrutna Koreakriget hade bruksföretag som Billingsfors haft lysande ekonomiska konjunkturer. Detsamma gällde de svenska skogsbönderna. Mot den bakgrunden hade DN:s ledaravdelning i Tingstens frånvaro med Sven-Erik Larsson som pådrivare inlett en kampanj. Stridsropet lød: Skarp beskattningen på de enorma skogsvinsterna!

Kravet riktade sin spets mot skogsbönderna och deras främsta politiska företrädare, bondeförbundet, nyblivet stödparti i Erlanders rödgröna koalitionsregering. Partiet reagerade skarpt mot DN:s "jordbruksfientliga" kampanj.

Tidningens linje ogillades även av styrelsens ordförande och vice ordförande, Tor Bonnier och Yngve Larsson. Duon krävde vid ett möte med Tingsten, att chefredaktören skulle lägga om kursen. Tingsten, som vid sin hemkomst omedelbart hade godtagit Larssons linje, blev upprörd och förklarade alla försök till påverkan hopplösa. Duon hade bara att ge upp.

Den tredje konflikten var av internt slag. Inför årsskiftet 1951/52 ville Tingsten ge ekonomihistorikern Kurt Samuelsson – som sedan ett par år medarbetade på ledarsidan – fast anställning. Från styrelsehåll hördes en viss kritik; man hade – felaktigt – fått för sig, att Samuelsson hade varit den drivande kraften bakom kampanjen i

skogsvinstfrågan. Kritiken preciserades i två brev från Tor Bonnier, som ställde vissa villkor för att godta fast anställning för Samuelsson.

Tingsten avvisade skarpt Bonniers antydningar om att Samuelsson borde få sådan anställning först efter en politisk sinnesändring: Tingsten fortsatte: "Om styrelsen... önskar en ändring av tidningens politik kan det blott ske genom att avskeda mig och möjlighet härtill finnes ju, som Du väl vet, inom ganska kort tid"; chefredaktörens kontrakt var på väg att löpa ut (s. 239 f).

Kontraktet förnyades, och Samuelsson fick fast anställning utan särskilda villkor, konstaterade Tingsten torrt i memoarerna (s. 239 f).

Av dessa tre konflikter nämner Hadenius endast en, den om Billingsfors. Denna "uteslutningsmetod" framstår som obefogad och obegriplig.

Mot slutet av 1950-talet inträffade mellan chefredaktören och styrelseordföranden två allvarliga konflikter med djupgripande följder: dels spräcktes den gamla vänskapen mellan familjerna Tingsten och Bonnier, dels kom chefredaktören – mer eller mindre frivilligt – att avgå ett år före den ordinarie kontraktstidens utgång.

Torsten Kreuger (TK) var från mitten av 1930-talet ägare till Aftonbladet och Stockholms-Tidningen. Han framstod som Sveriges ledande tidningskung, i skarp konkurrens med – för att inte säga fiendskap mot – familjen Bonnier. TK höll sina tidningar i ett fast grepp; i ST hade han satt in sin son Carl som ansvarig utgivare och chefredaktör. Efter försäljningen av tidningarna till Landsorganisationen 1956 lyckades TK behålla ett visst inflytande över AB.

I januari 1952 hade TK i sina tidningar låtit inleda en kampanj med grova beskyllningar mot Bonniers. Beskyllningarna gick ut på att ägarfamiljen under andra världskriget skulle ha varit villig att sälja DN till nazisterna.

Tingsten kommenterade kampanjen i flera signerade ledare. Därvid anslöt han sig till det från flera håll framförda kravet på en opartisk undersökning i tidningsorganisationernas regi; kravet godtogs av Bonniers men avvisades av TK. Efter ett par veckor visade det sig, att beskyllningarna var lögnaktiga.

I december 1957 återkom TK med liknande beskyllningar, publicerade i AB. Tingsten var inställd på att – precis som 1952 – omgående på ledarsidan kräva en opartisk utredning. Efter en vädjan från Tor Bonnier gick Tingsten efter någon tvekan med på att vänta en dag med sin kommentar, inte längre. Hans beslutsamhet ledde till upprörda diskussioner med olika medlemmar av familjen Bonnier – utan resultat. Ledaren publicerades; konflikten mellan chefredaktören och ägarfamiljen var ett faktum.

Senare visade det sig, dels genom en polisundersökning, dels genom en undersökning i tidningsorganisationernas regi, att beskyllningarna mot Bonniers även denna gång var ogrundade. Långt senare beskrev mannen bakom TK:s ”bevis”, författaren Tage Thiel, i sina memoarer hur han fabricerat de falska dokumenten.

Nästa konflikt seglade upp sommaren 1958. Den kom att gälla den då centrala stridfrågan i svensk politik, reformeringen av pensionssystemet; detaljerna här kan förbigås.

Den socialdemokratiska regeringen Erlanders mål var en lag om ett obligatoriskt tilläggspensionssystem enligt fördelningsmetoden. De icke-socialistiska partierna – som genom 1956 års andrakammarval hade fått majoritet i kammaren – drev olika förslag med större eller mindre inslag av frivillighet. Folkpartiet hade våren 1958 lagt fram ett förslag baserat på dispositiv, icke-bindande lagstiftning och ett premiereservsystem.

Våren 1958 upplöste regeringen andra kammaren och utlyste nyval till 1 juni. Syftet var att försöka återställa den socialistiska (s+k) majoriteten i kammaren och därmed bana väg för den önskade pensionsreformen.

Målet uppnåddes, nästan: bortsett från /den socialdemokratiska/ talmannen – som enligt då gällande regler inte hade rösträtt – blev ställningen 115-115 mellan de politiska blocken. För en pensionsreform enligt socialdemokratisk modell skulle därför av allt att döma krävas, att minst en icke-socialistisk ledamot stödde regeringen.

I kampanjen före upplösningsvalet hade DN kraftfullt stött folkpartiet. Efter valet – som för folkpartiet innebar en stark tillbakagång – bytte

tidningen fot och yrkade bestämt på en kompromiss med regeringen i pensionsfrågan.

Omsvängningen framkallade bestörtning och kritik, för att inte säga ilska, på två håll: folkpartiets ledning och familjen Bonnier, ibland i samverkan. Sålunda fick Tingsten i mitten av juni en framställning från Tor och Kaj Bonnier med krav på en kursändring. Enligt de båda bröderna hade brevet kommit till efter en överläggning med folkpartiledaren Bertil Ohlin.

Tingsten stod fast. I ett svarsbrev, återgivet i fjärde delen av memoarerna, skrev han bland annat så här: ”Att partiledaren söker påverka en självständig tidning genom ägarna verkar inte sympatiskt” (s. 239 f).

Frammot kommunvalet i mitten av september skärptes konflikten ytterligare. Tor Bonnier framförde genom ombud – först Olof Lagercrantz, senare Jytte Bonnier – krav på att Tingsten i en ledare på valdagen skulle rekommendera röstning på folkpartiet eller avgå. Kravet mildrades sedan till att Tingsten skulle uppmana läsarna att inte rösta på socialdemokraterna.

Tingsten stod fast. I hans ledare på valdagen (21 september) löd det centrala avsnittet så här: ”...i pensionsfrågan stöder vi det socialdemokratiska kravet på uppgörelse om en lagfäst pension; i en rad andra sekundära frågor som tidigare tagits upp, känner vi oss höra till folkpartiets radikala flygel. Vi har ansett det vara det riktiga, det enda hederliga, att i denna situation inte ge väljarna en bestämd rekommendation före valet”.

Sammanfattningsvis kan man alltså slå fast, att det under Tingstens tid förekom fem belagda konflikter mellan chefredaktören och ägarfamiljen. I samtliga fall avgick Tingsten med segern.

”Makten över DN” är rubriken på det sista avsnittet i Hadenius’ bok. Det är dessvärre ganska kort, endast sju sidor. Där berör Hadenius på fyra ställen kortfattat Tingstens chefredaktörstid. Dessa kommentarer följer här in extenso; numreringen har jag själv tillfogat:

1. ”I Dagens Nyheters historia finns inte någon annan redaktör som arbetat så nära tillsammans med ägarna som Herbert Tingsten. Dagliga samtal och flera måltider i veckan, brev och

promemorior utbyttes mellan styrelseordföranden/ägaren och chefredaktören”.

2. ”Samarbetet mellan Tingsten och Bonnier gick bra – utomordentligt bra”.

3. ”Naturligtvis hade Tingsten stor makt över DN. Men den var inte obegränsad. Den stora konflikten mellan Tingsten och ägarna kom i och med Torsten Kreugers falska anklagelser hösten 1957 om att tidningen varit till salu till tyskarna. Kreuger publicerade sin artikel i Aftonbladet och den väckte självklart stor uppmärksamhet. Men Bonnier krävde tystnad från Tingstens sida. Han skulle inte i DN komma med krav på utredningar.

I efterhand har striden om ATP och åsiktskillnader mellan ägarna och Tingsten i denna fråga ofta beskrivits som den egentliga orsaken till den djupgående konflikten. Givetvis bidrog ATP-frågan till att försämra förhållandet mellan Bonniers och Tingsten och kanske hade den också kunnat leda till en definitiv brytning. Men det är ingen tvekan om att Kreuger-affären var den verkliga orsaken till att Tingsten tvingades avgå.

Ingen annan gång har ägarna haft sådan makt som under Tingstens chefredaktörstid. De till-satte honom och hade möjlighet att varje dag – fram till slutet – påverka innehållet i tidningen. Detta är en paradox: den starkaste chefredaktören DN haft var också den som var mest beroende av ägarna”.

4. ”*Samförståndets* period 1946–1958. Tidningens linje bestämdes i hög grad under samtal mellan chefredaktören Tingsten och företrädaren för ägarna, Tor Bonnier och hans hustru Jytte. Denna samverkan upphörde efter brytningen 1957 då Tingsten vägrade att följa order i Kreuger-affären och konflikten fördjupades under ATP-striden” (s. 456 ff).

Denna bild av relationen mellan Tingsten och Bonniers är enligt min mening ohållbar, särskilt på två punkter.

För det första överdriver Hadenius sannolikt omfattningen och i varje fall betydelsen av de regelbundna sociala kontakterna mellan familjerna Tingsten och Bonnier.

Mellan Tingsten och Tor B. fanns det från början en djupgående åsiktsöverensstämmelse, redovisad ovan. I annat fall hade något erbjudande

om chefredaktörsposten inte kommit ifråga. Så långt var det naturligtvis styrelseordföranden, som hade bestämmanderätten – men inte längre. Med ett treårskontrakt på fickan kunde chefredaktören självständigt utforma DN:s politiska linje.

Professor Tingsten var allmänt känd för sin politiska sakkunskap, intellektuella skärpa och påtagliga självsäkerhet, för att inte säga arrogans. Man kan knappast tänka sig, att han – stabil förankrad i chefredaktörsstolen – i politiska diskussioner skulle ha tagit nämnvärt intryck av amatörer i vänkretsen.

En som insåg detta, i varje fall så småningom, var den skarpsynta Jytte Bonnier. Så här heter det i hennes memoarer:

”Av Tingstens memoarer förstod jag att inte heller han tog mig på allvar. Jag var ett redskap, utan någon egen åsikt. Om jag hade en åsikt uppfattades det som ’inblandning’ till och med vid de tillfällen då jag tillfrågades om min uppfattning eller stödde hans” (s. 194).

Intressant nog finns det i DN:s tidigare 1900-talshistoria ett parallellfall till relationerna mellan Tingsten och Tor Bonnier under de ”goda” åren. Fallet inträffade hösten 1932, i kölvattnet av börskraschen efter Ivar Kreugers självmord på våren samma år. I augusti visade det sig, att den frisinade statsministern C. G. Ekman, trots tidigare förnekanden, för partiets räkning hade tagit emot pengar av Kreuger.

Om denna episod skriver Hadenius – utan att notera likheterna mellan de båda fallen – i boken så här:

Det finns varierande uppgifter om i vilken mån familjen Bonnier låg bakom DN:s starka engagemang mot Kreuger och därmed också mot Ekman. I brev till Dehlgren i maj 1932 förklarade Karl Otto Bonnier att han med ’uppriktigaste glädje’ tagit del av tidningens ställningstaganden. Men detta behöver naturligtvis inte betyda att man utsatt tidningen för påtryckningar. Jarl Torbacke anser i sin DN-bok att brevet visar att varje påverkan hade varit överflödig (s. 190).

För det andra – på den här punkten kan jag fatta mig kort – belägger redovisningen ovan, att under alla de fem betydelsefulla konflikterna mel-

lan Tingsten och Bonnier var det Tingsten som avgick med segern.

Tingsten berättar i sina memoarer (tredje delen s. 99), att Tor Bonnier i ett middagstal för chefredaktören citerade August Strindbergs berömda formulering (i dikten Lokes smädelser): "I han makten, jag har ordet/Jag har ordet i min makt." Dessbättre, fortsätter Tingsten, "var inte tanken att *han* (Tor B./TV) utan jag hade makt över ordet."

Just så! Förvisso hade Tingsten ordet i sin makt – men han hade också makten över orden på DN:s ledarsida.

Hadenius' bok har, sammanfattningsvis, såväl förtjänster som svagheter. Låt oss börja med de förstnämnda.

I den omfattande litteraturen om DN är Hadenius framställning den enda, som täcker tidningens hela historia, från starten 1864 fram till 2000. Boken har vidare större bredd än de jämförbara föregångarna. Den behandlar inte enbart ledaravdelningen och kulturavdelningen – den rymmer också allmänjournalistiska aspekter.

Svagheterna är knutna till Hadenius' behandling av maktaspekterna, dvs. behandlingen av DN:s makt och – framförallt – makten över DN.

Torbjörn Vallinder

Värdefulla synpunkter på en tidigare version har lämnats av Peter Eklundh, Bengt Lundell och Mats Sjölin.

Referenser

- Bonnier, Jytte, 1979. *Inblandning. Snitt ur en livshistoria*. Stockholm: Bonniers.
- Johansson, Alf W., 1995. *Herbert Tingsten och det kalla kriget. Antikommunism och liberalism i Dagens Nyheter 1946–1952*. Stockholm: Tiden.
- Petersson, Olof, red., 1987. *Makbegreppet*. Stockholm: Carlssons.
- Stormarnas hus. *En krönika om DN 1964–1989, Del 2*, 1989. Stockholm: Förlaget DN.
- Thiel, Tage, 1973. *Den förlorade sonen*. Lund: Cavefors.
- Tingsten, Herbert, 1963. *Mitt liv. Tidningen 1946–1952*. Stockholm: Norstedts.
- Tingsten, Herbert, 1964. *Mitt liv. Tio år 1953–1963*. Stockholm: Norstedts.
- Tingstens tid. En krönika om DN 1946–1963, Del 1*, 1989. Stockholm: Förlaget DN.
- Torbacke, Jarl, 1972. *Dagens Nyheter och demokratins kris 1922–1936. Friheten är vår lösen*. Stockholm: Bonniers.
- Torbacke, Jarl, 1972. *Dagens Nyheter och demokratins kris 1937–1946. Genom stormar till seger*. Stockholm: Bonniers.
- Weber, Max, 1972. *Wirtschaft und Gesellschaft. Grundriss der verstehende Soziologie, Fünfte, rev. Aufl.* Tübingen: J. C. Mohr.